

activism מעורבות

שלחו להדפסה

בגוף ראשון

צילום: אדי גרלד

לחצו כאן להגדיל תמונה

"האם למדנו מהטבח ברואנדה? כן, אך לא מספיק"

"הידיעה שהשכנים שלנו, בני שבט ההוטו שביקרו בבתינו וילדיהם שיחקו איתנו, אחראים לרצח, לאונס ולהתעללות הנוראה, היתה בלתי נתפסת. עד היום היא בלתי נתפסת". בהיותה בת תשע ניצלה ג'קלין מורקאטטה מטבח העם ברואנדה - ולפני כ- 12 שנה נמלטה ממולדתה ומאז לא שבה אליה. השבוע היא מתארכת בישראל כדי לספר את סיפורה בכנס העוסק בטרגדיה של דרפור תמר דרסלר

"12 שנים עברו מאז עזבתי את רואנדה - ומעולם לא חזרתי אליה. מדי פעם אני מדמיינת לעצמי את השיבה לכפר הולדתי, איך אלך במורד הגבעות המוכרות, איך אזכר בחיים הרגילים של ילדה בת תשע שנגדעו ביום אחד, במשפחה שלי שנטבחה, בסבתי שנרצחה, בשכנים שהיו אחראים להרג. 12 שנים, ועד היום לא הצלחתי לחזור לכפר שהתרוקן בבת אחת מכל בני הקרובים והאנשים שהכרתי. אין לי ספק שעוד אשוב לשם, אבל אני עדיין לא מסוגלת".

כך, באנגלית בהירה ועניינית, מתארת ג'קלין מורקאטטה (Jacqueline Murekatete), ניצולת טבח העם ברואנדה, כיצד הפכה הילדה המאושרת שהיתה לאישה צעירה ומפוכחת, הלוקחת חלק פעיל בניסיונות לשים קץ לטבח השיטתי בחבל דרפור. היום (ב') היא הגיעה לישראל לראשונה בחייה. את סיפורה היא תספר בכנס הנושא את הכותרת "משבר דרפור, ישראל והעם היהודי" בבית התפוצות, מקווה שדבריה יסייעו ולו במעט לשנות את הטרגדיה המתחוללת בסודן.

"התקווה שהוריי עדיין בחיים החזיקה אותי". מורקאטטה (צילום: אדי גרלד)

"עוד מעט נרצח גם אתכם"

באפריל 1994, אז פרץ טבח העם ברואנדה שארך 100 יום ובמהלכו נרצחו כמיליון מבני שבט הטוטסי בידי בני שבט ההוטו, מורקאטטה היתה בת תשע. "כשהטבח החל הייתי בבית של סבתי, שגרה בכפר סמוך לכפר הולדתי", היא משחזרת. "בתחילה אחד השכנים, מבני ההוטו, החביא את שתינו. בהמשך הוא ייעץ לסבתי להביא אותי לבית יתומים באזור, שאותו ניהלו נזירים איטלקיים, כי הוא חשב ששם יהיה לי סיכוי להינצל מהגל הנורא שעמד לשטוף את רואנדה. כמה חודשים הסתתרתי בבית היתומים, שומעת את היריות בחוץ וצופה מהחלונות באנשים הנסים על נפשם. מדי בוקר ראינו על הגדר שהקיפה את המקום גופות של קורבנות המצ'טות, שניסו בכוחותיהם האחרונים להימלט לבית היתומים.

"בתחילה היינו כמה עשרות ילדים והתנאים היו סבירים, אבל לקראת הסוף כבר היו בבית היתומים כ- 700 ילדים, חלקם תינוקות שאמהותיהם השליכו מעבר לגדרות בתקווה שיינצלו. לא היה מספיק מזון ומים, ילדים חלו ומתו ולעתים קרובות נערכו הלוויית בחצר. אני הייתי בין הילדים הגדולים בבית היתומים ורק התקווה שהוריי עדיין בחיים החזיקה אותי במאבק היומי. מדי פעם הגיעו שכנים מבני ההוטו או חיילים ואיימו לרצוח את כולנו.

עיינו ערך

ההיסטוריה העקובה מדם של רואנדה

רואנדה נתונה באחת ממלחמות האזרחים האכזריות ביותר שידעה אפריקה. יריבות רבת שנים בין שני השבטים המרכזיים במדינה - הטוטסי (15%) וההוטו (85%) הוביל לנסיגון לרצח עם ב-1994. יותר ממיליון בני הטוטסי נרצחו יחד עם רבבות בני הוטו שלא השתייכו לזרם הקיצוני של השבט. מיליוני בני אדם משני השבטים היו לפליטים בניסיונם להימלט מהטבח, אך גם במדינות השכנות לשם נמלטו, היו נתונים להתקפות ומעשי רצח

[לערך המלא באנציקלופדיה ynet](#)

בדרך נס בלתי מובנת, הנזירים הצליחו לשכנע אותם להותיר אותנו בחיים, אם בעזרת תחנונים או בעזרת שוחד.

"כשבוע וחצי לפני תום הטבח, אחרי שכוחות השחרור כבר כבשו את הבירה קיגאלי וחיילי הוטו החלו להימלט לקונגו השכנה, הגיעה קבוצת חיילים לכפר וכינסה את כל הילדים בחדר האוכל של בית היתומים. הם החזיקו אותנו שם מספר שעות ואיימו עלינו. 'בעוד רגע נרצח גם אתכם', הם אמרו לנו אך לבסוף עזבו. עד היום איני יודעת מדוע. חיילי כוחות השחרור, שהגיעו לאחר מספר ימים, העבירו אותנו למחנה אוהלים באזור בטוח. שם, בגלל התנאים הקשים, חלק מהילדים חלו ונפטרו.

"לאחר שרואנדה שקטה החזירו אותנו לבית היתומים. כמו הילדים האחרים נהגתי לעמוד מדי יום בפתח, מקווה שאולי מישהו מבני משפחתי שרד יבוא לאסוף אותי חזרה, או שאולי מישהו יראה אותי ויספר להם שאני כאן. באחד הימים אמרו לי שמישהו בא לשאול עליי. אני זוכרת את ההתרגשות המטרופת שאחזה בי. זה היה בן דודי, שמשפחתו שרדה את הטבח ונשלח לאסוף אותי. בעצם, רק אז נודע לי מה קרה למשפחתי, לשכניי ולחבריי. רק אז גיליתי שסבתי נרצחה כמה שעות אחרי שהביאה אותי לבית היתומים. ההלם היה עצום. הידיעה שהשכנים שלנו, בני הוטו שאכלו אצלנו, ביקרו אותנו ושיחקו איתנו, ביצעו את הפשעים הנתעבים הללו, רצח, אונס, התעללות נוראית, היתה פשוט בלתי נתפסת. היא עדיין בלתי נתפסת", מורקאטטה אומרת בשקט מצמרר.

האם אכן "לעולם לא עוד"?

כמה חודשים לאחר תום הטבח, כשנשלחה לארצות-הברית, החל הפרק השני בחייה של הילדונת בת התשע שכל עולמה נמוג באחת. "למזלי הרב אחד הדודים שלי היגר לארצות-הברית והביא אותי אליו", מורקאטטה מתארת. "מאוחר יותר הוא אף אימץ אותי לבתו. היה לי מזל עצום להתחנך שם ולקבל סיכוי נוסף להצליח, סיכוי שלו לא זכו עשרות אלפי יתומים אחרים ברואנדה".

כשהיתה בת 16, היא ממשיכה, שמעה בבית ספרה הרצאה ששינתה את חייה. "כביתה דיבר דויד גוורצמן, ניצול שואה שסיפר כיצד הוא שרד את השואה. הסיפור הזכיר לי את עברי, וכתבתי לו אימייל בו סיפרתי על היותי ניצולה של הטבח הרואנדי. להפתעתי הוא ענה לי ומאז, מזה שש שנים, אנחנו מרצים ביחד ברחבי-ארצות הברית ומספרים את סיפורינו לתלמידים בבתי ספר, סטודנטים, קהילות דתיות ואחרים. המטרה של שינוי אחת: לעורר מודעות ולהבטיח שאכן 'לעולם לא עוד'. במהלך השנים הללו סיפרתי את סיפורי ביותר מ-300 מפגשים, ובכל פעם אני נתקלת בתגובות של תדהמה מוחלטת וכעס, בעיקר מצד בני-נוער ששואלים כיצד יכלו אבותיהם וסביבהם לדעת ולא לעשות דבר".

מאות המכתבים שהיא מקבלת מהצעירים ששמעו אותה בשש השנים האחרונות, היא מעידה, מחזקים את האופטימיות העיקשת שלה. "אני מאמינה שיש שינוי במודעות העולמית", היא מוסיפה, "אין לי ספק, לדוגמה, שהעניין הציבורי בדרפור הולך וגדל. בכל בית ספר או אוניברסיטה בה אני מבקרת תמיד יש סניף מקומי של אחת התנועות למען דרפור, כך שאני בהחלט אופטימית. אני חושבת שלמדנו מהטבח ברואנדה, אבל זה לא מספיק".

לצד המפגשים שהיא מובילה, מורקאטטה סיימה לאחרונה את לימודי התואר הראשון במדעי המדינה באוניברסיטת ניו-יורק, וכעת היא מתכננת ללמוד משפטים. במקביל, היא פעילה בארגון ["פינות הקסם של העולם"](#) הבינלאומי, המחנך בני-נוער ברחבי העולם לשמש כמנהיגים בקהילות בהם הם חיים. האם תשוב לרואנדה? "הפצעים עדיין טריים, אך אני מקווה לבקר בקרוב במולדתי ולהתחיל לעבוד שם", היא משיבה. "אבל למרות שהממשל כיום יציב יחסית, אינני יודעת אם אי פעם אחזור לגור שם. יעבור זמן רב עד שרואנדה תהיה מקום של שלום אמת ודו-קיום".

● **ז'קלין מורקאטטה היא אורחת כנס "משבר דרפור, ישראל והעם היהודי", שיזם בית הספר לממשל ומדיניות באוניברסיטת תל-אביב**

[חזרה](#)